

Funksionimi dhe
gjithëpërfshirja e

KËSHILLAVE LOKAL NË KOSOVË

Gusht 2023
Prishtinë, Kosovë

Ky raport është përgatitur nga projekti DEMOS, zbatuar nga Helvetas Swiss Intercooperation Kosovo.

Mohim: Gjetjet dhe konkluzionet e shprehura në këtë raport nuk përfaqësojnë domosdoshmërisht qëndrimet e Bashkimit Evropian, Zvicrës, Suedisë dhe Norvegjisë.

©DEMOS Publikuar: gusht 2023, Prishtinë, Kosovë

Përmbajtja

Hyrje	5
Historiku.....	8
Metodologjia	12
Analiza dhe diskutimi i rezultateve	16
Funksionaliteti dhe organizimi i këshillave lokal.....	16
Zgjedhja e këshillave lokal	19
Marrëdhënia e këshillave lokal me komunitetin e tyre	21
Bashkëpunimi i këshillave lokal me komunat	22
Kompensimi financiar i këshillave lokal.....	25
Përfshirja e grave, të rinjve dhe grupeve të tjera të marginalizuara në këshillat lokal.....	27
Sfida të tjera	32
Mungesa e gjuhës së ndjeshme gjinore në Udhëzimin Administrativ 2019.....	32
Mungesa e formatit të hapur të të dhënave	32
Rekomandime për politika	33
SHTOJCA I	
Pyetjet e intervistës me Kryetarët e Këshillave Lokal.....	39
SHTOJCA II	
Pyetjet e intervistës me MAPL-në	41
SHTOJCA III	
Pyetjet e intervistës me përfaqësues të OSHC-ve	42
SHTOJCA IV	
Pyetjet e anketës online me komunat	43

Hyrje

Në bazë të nenit 12 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, komunat janë njësi bazë territoriale e vetëqeverisjes lokale dhe organizimi dhe kompetencat e tyre parashikohen me ligj.¹ Ligji specifik që rregullon kompetencat dhe organizimin e komunave është Ligji për Vetëqeverisjen Lokale (LVL).² Sipas nenit 34 të këtij ligji, secila komunë mund të bëjë marrëveshje me fshatrat, vendbanimet dhe lagjet urbane brenda territorit të saj për të siguruar që shërbimet të ofrohen më afër të gjithë qytetarëve të komunës. Duke marrë parasysh këtë nen, Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal (MAPL), është përgjegjëse për pushtetin lokal siç e përcakton edhe emri i saj. Në vitin 2019, MAPL ka nxjerrë *Udhëzimin Administrativ Nr. 02/2019 për Organizimin, Funksonimin dhe Bashkëpunimin e Komunave me Fshatrat, Vendbanimet dhe Lagjet Urbane* (në tekstin e mëtejshëm Udhëzimi ose Udhëzimi Administrativ 2019).³ Ky dokument parasheh bazën ligjore për pjesëmarrjen e publikut dhe politikëbërjen gjithëpërfshirëse lokale, e cila është thelbësore për forcimin e demokracisë lokale. Sipas këtij udhëzimi:

KËSHILLAT LOKAL - nënkupton organet e emëruara për të përfaqësuar komunitetin në një formë të organizuar të një ose më shumë fshatrave, vendbanimeve dhe lagjeve urbane.”⁴

Si të tilla, këshillat lokal mund të bashkëpunojnë me komunën në fushën e planifikimit rural dhe urban, furnizimit me ujë, rregullimit të

1 Shih Kushtetutën e Republikës së Kosovës, Neni 12 Pushteti Lokal

2 Shih Ligjin për Vetëqeverisjen Lokale, Republika e Kosovës. 2008.

3 Shih Udhëzimin Administrativ (MAPL) nr.02/2019 Për Organizimin, Funksonimin dhe Bashkëpunimin e Komunave me Fshatrat, Vendbanimet dhe Lagjet Urbane. Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal. 2019.

4 Shih Udhëzimin Administrativ (MAPL) nr.02/2019 Për Organizimin, Funksonimin dhe Bashkëpunimin e Komunave me Fshatrat, Vendbanimet dhe Lagjet Urbane, të nxjerrë nga Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal. Neni 3 -Përkufizimet.

kanalizimeve, kullimit, shëndetit publik, mbrojtjes lokale të mjedisit, turizmit, hapësirave publike dhe varrezave, aktiviteteve kulturore dhe sportive etj. Ata nuk kanë mandat ekzekutiv, por më tepër një rol këshillues për komunën. Ky rol këshillues mund të kryhet në formën e kërkesave me shkrim drejtuar komunës, pjesëmarrjes në konsultime publike, dëgjime buxhetore dhe takime ballë për ballë me kryetarin e komunës ose kryesuesin e kuvendit të paktën dy herë në vit. Pra, këshillat lokal janë mekanizma shumë të rëndësishëm për pjesëmarrjen e drejtpërdrejtë të qytetarëve në zbatimin e kompetencave lokale të lartpërmendura.⁵ Kjo e drejtë e qytetarëve për të marrë pjesë në udhëheqjen e punëve publike është një parim demokratik i sanksionuar në Kartën Evropiane të Vetëqeverisjes Lokale.⁶ Kështu, zbatimi i plotë i kësaj të drejte të pjesëmarrjes mund të fuqizojë qytetarët dhe është një e drejtë kryesore e njeriut që synon të luftojë marginalizimin dhe diskriminimin duke mbështetur vendimmarrjen gjithëpërfshirëse dhe të evidentuar.

Kjo e drejtë e qytetarëve për të marrë pjesë në udhëheqjen e punëve publike është një parim demokratik i sanksionuar në Kartën Evropiane të Vetëqeverisjes Lokale. Kështu, zbatimi i plotë i kësaj të drejte të pjesëmarrjes mund të fuqizojë qytetarët dhe është një e drejtë kryesore e njeriut që synon të luftojë marginalizimin dhe diskriminimin duke mbështetur vendimmarrjen gjithëpërfshirëse dhe të evidentuar.⁷

Kështu, në përputhje me Ligjin për Vetëqeverisje Lokale dhe Udhëzimin Administrativ të vitit 2019, të gjitha komunat janë të obliguara që t'i themelojnë këto këshilla lokale dhe të forcojnë rolin e tyre në vendimmarrjen komunale duke i mbështetur komunat që t'i japin prioritet nevojave të komunitetit. Në këtë kontekst, shoqëria civile luan një rol të rëndësishëm si organ avokues i punës së këtyre këshillave lokal nëpërmjet monitorimit, raportimit dhe ndërgjegjësimi të aktiviteteve për rolin e këshillave lokal në avancimin e mirëqenies së qytetarëve dhe rëndësinë e pjesëmarrjes.

5 Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal. "Studim gjithëpërfshirës për funksionimin e pushtetit lokal në Kosovë" Dhjetor, 2019.

6 Shih Kartën Evropiane të Vetëqeverisjes Lokale. Parathënie. Keshilli i Europës. Në dispozicion në <https://rm.coe.int/168007a088>

7 Intervistë me Flutura Hoxhën, Udhëheqëse e Divizionit për Zhvillim dhe Harmonizimin e Legjislacionit në Ministrinë e Administrimit të Pushtetit Lokal. 24.03.2023

Që nga hyrja në fuqi e Udhëzimit Administrativ 2019, nuk është kryer asnjë studim gjithëpërfshirës për të trajtuar aspektet funksionale dhe të përfshirjes gjinore dhe sociale të përbërjes së këshillave lokal. Duke pasur parasysh këtë, në 14 komuna të përzgjedhura në mënyrë rastësishme, kjo analizë synon të shqyrtojë dhe diskutojë në mënyrë kritike pyetjet e mëposhtme:

- A** / Cila është mënyra e organizimit të këshillave lokal dhe sa janë ato funksionale?
- B** / Cila është natyra aktuale e bashkëpunimit dhe konsultimit të këshillit lokal me komunat?
- C** / Si kompensohen financiarisht anëtarët e këshillave lokal nga Komuna?
- D** / Si dhe në çfarë mase gratë, të rinjtë dhe grupet e tjera të marginalizuara (serbe, romë, ashkali, egjiptianë dhe turq) marrin pjesë si kryetare ose anëtarë në strukturat e këshillit lokal?

Kjo analizë është e strukturuar si më poshtë: (II) sfondi, (III) metodologjia, (IV) analiza dhe diskutimi i rezultateve dhe (V) rekomandimet e politikave për të përmirësuar funksionimin dhe aspektet e përfshirjes së këshillave lokal.

Historiku

Me hyrjen në fuqi të Udhëzimit Administrativ të vitit 2019, është shfuqizuar Udhëzimi Administrativ i mëparshëm nr.2008/08 për marrëveshjet e bashkëpunimit të komunave me fshatrat, vendbanimet dhe lagjet urbane. Ky udhëzim ka qenë në fuqi për rreth njëmbëdhjetë vjet. Megjithatë, sipas organizatave të shoqërisë civile që kanë monitoruar zbatimin e tij, udhëzimi duhej ndryshuar për të përfshirë ndryshime të reja si kompensimi për kryetarët e këshillave lokal dhe aspektet e përfshirjes në strukturat e këshillit lokal.⁸ Këto ndryshime u panë si dy parakushte të rëndësishme për organizimin më efektiv të këshillave lokal. Me këtë, MAPL-ja ka iniciuar ndryshimin e Udhëzimit Administrativ të vitit 2008 dhe ka mbajtur disa diskutime në grupe punuese me akterë institucionalë dhe jointitucionalë dhe shtatë diskutime publike rajonale me qytetarët, të mbështetur nga donatorët, duke çuar në shterjen e debatit publik për këtë çështje.⁹

Udhëzimi Administrativ 2019 përfshin 18 nene dhe rregullon organizimin dhe funksionimin e këshillave lokal, përbërjen dhe mandatin e anëtarëve të këshillit, konsultimet dhe bashkëpunimin e komunave me këshillat lokal, kompensimin e kryetarëve¹⁰ të këshillave lokal, financimin e aktiviteteve, ndër të tjera. Të gjithë këta elementë janë mundësuesit kryesorë të një këshilli lokal funksional dhe gjithëpërfshirës pasi të zbatohet plotësisht në praktikë nëpër komuna. Megjithatë, zbatimi i suksesshëm i tij është vënë në pikëpyetje nga organizata të ndryshme të shoqërisë civile që monitorojnë punën e këshillave lokal (siç do të shtjellohet në seksionin e diskutimit të rezultateve).¹¹

8 Intervistë online me Arbreshë Demajn, Syri i Vizionit. 07.03.2023.

9 Intervistë me Flutura Hoxhën, Udhëheqëse e Divizionit për Zhvillim dhe Harmonizimin e Legjislacionit në Ministrinë e Administrimit të Pushtetit Lokal. 24.03.2023 Donatorët që e mbështetën këtë aktivitet ishin USAID, DEMOS dhe Syri i Vizionit.

10 Fjala kryetar është përdorur në Udhëzimin Administrativ 2019. Shihni seksionin më poshtë të tjerët për mungesën e gjuhës së përgjegjshme gjinore.

11 Intervistë me përfaqësues të organizatave të shoqërisë civile duke përfshirë Syri i Vizionit, INPO, D4D, D+ dhe Levizja Fol.

Çfarë prezantoi Udhëzimi Administrativ 2019? Ai solli një sërë ndryshimesh duke përfshirë numrin e kufizuar të këshillave lokal në varësi të numrit të banorëve, kompensimin financiar për kryetarët e këshillave lokal, përfaqësimin gjinor dhe etnik në strukturat e këshillave lokal dhe bashkëpunimin e komunave me këshillat lokal, siç tregohet në tabelën e mëposhtme.

Tabela.1 Udhëzimi Administrativ 2008 kundrejt Udhëzimit Administrativ 2019

Nr. i ndryshimeve	Udhëzimi Administrativ i vitit 2008 ¹²	Udhëzimi Administrativ 2019
1	Neni 6: Numri i këshillave lokal për komunë është lënë në diskrecionin e komunës përmes rregullores komunale	Neni 4: MAPL kufizon numrin e këshillave lokal që një komunë mund të themelojë në bazë të numrit të banorëve
2	Ky udhëzim nuk e rregullon përbërjen gjinore dhe etnike të këshillave lokale	Neni 6: Këshilli duhet të përfshijë përfaqësimin gjinor dhe etnik.
3	Ky udhëzim nuk rregullon konsultimet ndërmjet komunave dhe këshillave lokal	Neni 11: Kryetari i komunës dhe kryetari i kuvendit lokal duhet të organizojnë të paktën dy takime në vit me kryetarët e këshillave lokal. Kryetarët e këshillave lokal ftohen të marrin pjesë në seancat dëgjimore buxhetore, konsultimet publike dhe takimet konsultative.
4	Ky udhëzim nuk rregullon kompensimin financiar të këshillave lokal	Neni 12: Kompensimi për kryetarët e këshillave lokal bëhet në masë të barabartë me anëtarët e komisioneve të detyrueshme. Ky kompensim mund të bëhet vetëm për gjashtë takime brenda një viti kalendarik.

Së pari, krerët e këshillave lokale nuk kanë marrë asnjë kompensim para futjes së nenit 12 (shih tabelën më lart) i cili i detyron komunat të ofrojnë kompensim financiar për të gjithë kryetarët e këshillave lokal

12 Udhëzimi Administrativ nr.2008/8 për marrëveshje bashkëpunimi me fshatrat, vendbanimet dhe zonat urbane. Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal. 2008. Në dispozicion në <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=21224>

në të njëjtën vlerë si anëtarët e komisioneve obligative në kuvend. Kjo formë shpërblimi mund të inkurajojë pjesëmarrjen në këshillat lokal dhe u pa si një zhvillim pozitiv dhe vlerësim i punës së këshillave lokal.

Së dyti, numri i këshillave lokal ishte i kufizuar në varësi të numrit të banorëve, si më poshtë: (a) deri në 10.000 banorë, komuna duhet të ketë katër këshilla lokal, (b) nga 10.001 në 20.000 banorë, komuna duhet të ketë deri në tetë këshilla, (c) nga 20 deri në 30.00 banorë deri në 30.00 komuna. (d) nga 30.001 deri në 50 mijë banorë, komuna duhet të ketë deri në njëzet këshilla, (e) nga 50.001 deri në 70 mijë banorë, komuna duhet të ketë deri në njëzet e pesë këshilla, (f) nga 70.001 deri në 100 mijë banorë, deri në 10 mijë komuna duhet të ketë më shumë se 10 mijë banorë. deri në dyzet këshilla, (h) kryeqyteti duhet të ketë deri në pesëdhjetë këshilla. Ky ndryshim u përfshi për të menaxhuar mundësinë e rritjes së tepërt të numrit të këshillave lokal nëpër komuna për shkak të kompensimit financiar të vendosur.¹³

Së treti, neni 6 për përbërjen e këshillit lokal, paraqet kërkesën për të pasur struktura të këshillit lokal që pasqyrojnë përfaqësimin gjinor dhe etnik. Ky ndryshim mundëson një mjedis ligjor për krijimin e një pjesëmarrjeje gjithëpërfshirëse të komunitetit ku të dy gjinitë (mashkull dhe femër) si dhe të gjitha grupet etnike që jetojnë në vend (serbë, romë, ashkali, egjiptianë dhe turq) mund të kenë fjalën në lidhje me planifikimin urban, shëndetin publik, turizmin, mjedisin, hapësirën publike, ndër të tjera.

Së katërti, Udhëzimi Administrativ i vitit 2019 rregullon bashkëpunimin e komunave me këshillat lokal me të paktën dy takime në vit, të ftuar nga kryetari dhe kryesuesi i kuvendit lokal. Gjithashtu, parashikohet që kryetarët e këshillave lokal të ftohen në konsultime publike dhe konsultime buxhetore nga komuna. Kjo nënkupton një bashkëpunim më të hapur dhe konstruktiv mes kryetarëve të komunave dhe këshillave lokal për shkak të takimeve më të shpeshta mes të dyjave, që mbahen brenda një viti.

13 Intervistë me Flutura Hoxhën, Udhëheqëse e Divizionit për Zhvillim dhe Harmonizim të Legjislacionit në Ministrinë e Administrimit të Pushtetit Lokal. 24.03.2023

Megjithatë, shkalla në të cilën ky udhëzim i ri administrativ po zbatohet me sukses dhe plotësisht nëpër komuna është i paqartë. Megjithëse, zbatimi i tij është thelbësor pasi pasqyron shkallën në të cilën politikat lokale janë të drejtuara nga dëshmitë dhe të përgjegjshme për të gjithë qytetarët pa marrë parasysh gjininë, përkatësinë etnike dhe/ose moshën e tyre.

Metodologjia

Kjo analizë përdor një qasje cilësore ndërsa përdor metodologjinë e të dhënave të trekëndëshimit, duke përfshirë (1) hulumtim në zyrë, (2) intervista gjysmë të strukturuar me akterë të ndryshëm, (3) një anketë online me komunat dhe (4) dy fokus grupe për qëllime të vërtetimit të rezultateve në 14 komuna dhe 28 këshilla lokal të zgjedhur rastësisht.

Fillimisht, përzgjedhja e 14 komunave është bërë duke marrë parasysh numrin e banorëve për komunë nga regjistrimi i fundit (2011) dhe Udhëzimi Administrativ i vitit 2019 - Neni 4 për Organizimin dhe Funksionimin e Këshillave Lokal i cili përcakton numrin e këshillave lokal në bazë të numrit të banorëve, si më poshtë:

Tabela.2 Katërmbëdhjetë (14) komunat e përzgjedhura

Nr. i kategorisë	Kategoritë bazuar në udhëzimin administrativ	Nr. i komunave për kategori bazuar në të dhënat e Agjencisë së Statistikave	Komunat e përzgjedhura për kategori
1	deri në 10.000 banorë, komuna duhet të ketë katër Këshilla Lokal	8 komuna	2 (Hani i Elezit, Mamushë)
2	nga 10.001 deri në 20.000 banorë, komuna duhet të ketë deri në tetë këshilla.	2 komuna	1 (Graçanice)
3	nga 20.001 deri në 30.000 banorë, komuna duhet të ketë deri në dymbëdhjetë këshilla.	2 komuna	1 (Obiliç)
4	nga 30.001 deri në 50 mijë banorë, komuna duhet të ketë deri në njëzet këshilla.	8 komuna	3 (Viti, Istog, Fushë Kosovë)
5	nga 50.001 deri në 70 mijë banorë, komuna duhet të ketë deri në njëzet e pesë këshilla.	7 komuna	2 (Vushtri, Lipjan)
6	nga 70.001 deri në 100 mijë banorë, komuna duhet të ketë deri në tridhjetë këshilla.	5 komuna	3 (Gjilan, Mitrovice, Peje)
7	komunat me më shumë se 100.001 duhet të kenë deri në dyzet këshilla	2 komuna	1 (Ferizaj)
8	kryeqyteti duhet të ketë deri në pesëdhjetë këshilla	1 kryeqytet	1 (Prishtine)

Përzgjedhja e rastësishme në secilën kategori është bërë në tri kushte (1) që mbulon tërë territorin e Kosovës, (2) komunat joshumicë dhe (3) përzierjen e komunave të të gjitha madhësive. Kështu, siç tregohet në tabelën e mësipërme, komunat e përzgjedhura përfshijnë 5 nga 7 komunat më të mëdha (Gjilani, Mitrovica, Peja, Ferizaj dhe Prishtina), dy komuna joshumicë (Mamushë dhe Graçanicë), dhe 7 komuna të

vogla dhe të mesme (Vushtri, Lipjan, Viti, Istog, Fushë Kosovë, Obiliq, dhe Graçanicë).

Pas identifikimit të 14 komunave, në MAPL është dërguar një kërkesë për qasje në informata lidhur me themelimin e këshillave lokale dhe përbërjen e tyre gjinore. MAPL-ja është përgjigjur brenda kornizës kohore dhe sipas të dhënave të tyre vetëm tri (3) (Ferizaj, Graçanica dhe Hani Elezit) nga 14 komuna kanë themeluar këshilla lokal. E njëjta kërkesë për informacion është dërguar veçmas në secilën komunë dhe secila është kontaktuar përmes telefonit. Sipas të dhënave të marra direkt prej tyre, 7 nga 14 komuna kanë krijuar këshilla lokal. Komunikimi i drejtpërdrejtë me komunat ka treguar mospërputhje të të dhënave ndërmjet komunave dhe MAPL-së, duke rezultuar në mungesë të të dhënave të përditësuara nga kjo e fundit.

Së dyti, dy kryetarë të këshillave lokal u zgjodhën nga çdo komunë, një nga një zonë urbane dhe një nga një zonë rurale për të kryer një intervistë gjysmë të strukturuar (shih Aneksin A). Kjo intervistë gjysmë e strukturuar përmbante 16 pyetje të shpërndara në katër kategori duke përfshirë: (a) rolin e këshillave lokal, (b) funksionimin dhe organizimin e këshillave lokal, (c) aspektet gjinore dhe të përfshirjes sociale dhe (d) bashkëpunimin me komunën. Puna në terren për kryerjen e intervistave ballë për ballë me kryetarët e këshillave lokal është zhvilluar gjatë muajit mars dhe prill në komunat e Vushtrrisë, Obiliqit, Pejës, Lipjanit, Hanit të Elezit, Ferizajt dhe Graçanicës. Në anën tjetër, në komunat ku mungojnë këshillat lokal funksional, përfshirë Prishtinën, Mitrovicën, Gjilanin, Vitinë, Fushë Kosovën, Istogun dhe Mamushën, nuk mund të kryhen intervista. Bazuar në komunikimin tonë të drejtpërdrejtë me komunat, Prishtina, Mitrovica, Gjilani, Vitia dhe Istogu do të fillojë procesin e zgjedhjes së këshillave lokal në prill ose gjatë vitit 2023. Komuna e Fushë Kosovës është ende në proces të hartimit të rregullores së re për këshillat lokal, ndërsa komuna e Mamushës nuk kishte informacione për këshillat lokal apo rregulloren komunale.

Së treti, është mbajtur një intervistë gjysmë e strukturuar me MAPL-në – Udhëheqës i Divizionit për Zhvillim dhe Harmonizim të Legjislacionit (shih Aneksin B) për rolin e tyre në procesin e rregullores së re, bashkëpunimin e tyre me komunat, si dhe për aspektet e përbërjes gjinore dhe sociale të këshillave lokale.

Së katërti, janë mbajtur intervista gjysmë të strukturuar me përfaqësues të organizatave të shoqërisë civile (shih Shtojcën C) që kanë punuar me këshillat lokal duke përfshirë Syri i Vizionit, INPO, D4D, D+ dhe Lëvizja Fol. Intervistat janë realizuar me qëllim të mbledhjes së informatave për funksionimin e këshillave lokale dhe arsyet e (mungesës) përfshirjes së grave, të rinjve dhe grupeve të tjera të marginalizuara (serbe, romë, ashkali, egjiptianë dhe turq).

Së pesti, secilës komunë, drejtorisë së administratës¹⁴, i është dërguar një anketë online për ta plotësuar me email. Anketa përmbante 10 pyetje (shih ANEKSIN D) në lidhje me përbërjen e këshillave lokale dhe arsyet e (mungesës) të përfshirjes së grave, të rinjve dhe grupeve të tjera të marginalizuara (serbe, romë, ashkali, egjiptianë dhe turq), marrëdhëniet e tyre me këshillat lokale dhe komunikimi i tyre me qytetarët gjatë zgjedhjeve të këshillave lokale. 12 nga 14 komuna iu përgjigjën emailit tonë; 8 nga 12 kanë plotësuar anketën; katër (4) nga 12 komuna nuk e kanë plotësuar anketën me arsyetimin se nuk janë përgjegjëse për shkak se mandati i këshillave lokale ka skaduar dhe këshillat e rinj lokalë në përputhje me Udhëzimin Administrativ 2019 do të themelohen gjatë vitit. Në anën tjetër, dy (2) komuna nuk iu përgjigjën kërkesës sonë.

Së gjashti, u krye hulumtimi në zyrë për identifikimin e infrastrukturës ligjore për funksionimin e këshillave lokal, shqyrtimi i disa raporteve të kryera nga organizatat lokale të shoqërisë civile, gazetarë, rishikimi i studimit të qeverisjes lokale të kryer nga DEMOS dhe Karta Evropiane e Vetëqeverisjes Lokale nga Këshilli i Evropës dhe dokumente shtesë të besueshme të publikuara online për qëllimin e kësaj analize.

Shtatë, dy fokus grupe u organizuan për të vërtetuar gjetjet e hulumtimit. Fokus grupi i parë u mbajt me përfaqësues të komunave, një përfaqësues të MAPL-së dhe përfaqësues të shoqërisë civile. Fokus grupi i dytë u mbajt me pak kryetarë të këshillave lokal dhe përfaqësues të organizatave të shoqërisë civile.

14 Në më shumë se 90% të rasteve drejtori i administratës është përgjegjës për bashkëpunimin me këshillat lokal.

Analiza dhe diskutimi i rezultateve

Ky seksion diskuton gjetjet e kësaj analize dhe është i strukturuar si më poshtë: a) funksionaliteti dhe organizimi i këshillave lokal, b) aspektet gjinore dhe të përfshirjes sociale në strukturat e këshillit lokal, c) bashkëpunimi i këshillave lokal me komunat, d) kompensimi financiar i këshillave lokal dhe e) të tjera.

Funksionaliteti dhe organizimi i këshillave lokal

Secila komunë, ndër të tjera, përcakton strukturën organizative dhe formatin e takimeve të këshillave lokal përmes një rregulloreje të brendshme. Megjithatë, jo të gjitha komunat e kanë miratuar Rregulloren Komunale për funksionimin e këshillave lokal në përputhje me Udhëzimin Administrativ të vitit 2019. Nga 14 komuna që janë pjesë e kësaj analize, dy (2) (Fushë Kosova dhe Mamusha) ende nuk e kanë miratuar rregulloren e re, ndërsa një nga komunat e para që ka miratuar këtë rregullore është komuna e Pejës. Kjo e fundit u mbështet nga një organizatë e shoqërisë civile për hartimin e rregullores dhe ajo rregullore shërbeu si një shembull i mirë kornizë për komunat e tjera.¹⁵

Gjithashtu, nga 12 komunat që kanë vendosur rregulloren e tyre komunale, vetëm shtatë (7) (Vushtrri, Obiliq, Pejë, Lipjan, Hani i Elezit, Ferizaj dhe Graçanicë) kanë konsoliduar këshillat lokal. Ndërsa komuna e Prishtinës, Mitrovicës, Gjilanit, Vitisë dhe Istogut do të fillojnë procesin e zgjedhjes së këshillave lokal në prill ose gjatë vitit 2023. Kështu, këto të dhëna tregojnë se vetëm 50% e këtyre komunave nuk i kanë zgjedhur këshillat lokal dhe 14% ende nuk e kanë miratuar rregulloren e tyre komunale për funksionimin e këshillave lokal. Kjo e dhënë është një tregues se komunat nuk kanë kapacitete për të koordinuar ngritjen e këtyre këshillave ose nuk e shohin të dobishme

15 Intervistë online me Arbreshë Demajn, Syri i Vizionit. 07. 03.2023.

apo në interes të tyre ta bëjnë këtë. Kjo e fundit lidhet me idenë se këshillat lokal janë struktura të politizuara dhe komunat mund të kërkojnë një kohë të përshtatshme për t'i krijuar ato ose se komunat kanë frikë nga opinione dhe interesa të ndryshme.¹⁶ Kështu, ata e zgjasin këtë proces dhe nuk kanë interes nëse nuk ka presion nga jashtë, si grupet e OSHC-ve që monitorojnë këto procese.

Një aspekt tjetër i rëndësishëm i funksionimit të këshillit lokal është numri i këshillave lokal për komunë. Bazuar në nenin 4 të Udhëzimit Administrativ 2019, numri i këshillave lokal që duhet të ketë çdo komunë varet nga numri i banorëve (shih seksionin për metodologjinë për numrin specifik të këshillave lokal), duke filluar nga 4 këshilla lokal deri në 50 këshilla lokal. Megjithatë, të dhënat në tabelën 3 tregojnë se të gjitha komunat nuk e kanë zbatuar këtë udhëzim. Për shembull, Ferizaj ka 50, Lipjani ka 56, ndërsa sipas udhëzimit Ferizaj mund të ketë deri në 40 këshilla lokal pasi që ka më shumë se 100.001 banorë dhe Lipjani mund të ketë deri në 25 këshilla lokal. Kjo e fundit ka më shumë se dyfishin e numrit të këshillave lokal për komunë.¹⁷ Ndërsa Ferizaj ka themeluar këshillat lokal me “procedurë të përsheptuar”, dhjetë (10) ditë para miratimit të rregullores së re; prandaj ka numër të lartë.¹⁸ Përkundrazi, pesë komunat tjera, në pajtueshmëri me udhëzimin, kanë vendosur numrin maksimal të lejuar të këshillave lokal. Tabela e mëposhtme tregon numrin e këshillave lokale dhe të dhëna të ndara sipas gjinisë dhe përkatësisë etnike¹⁹ për kryetarët e këshillave lokal, në çdo komunë. Të dhënat tregojnë se shumica e kryetarëve të këshillave lokal janë të gjinisë mashkullore (97%) dhe të përkatësisë etnike shqiptare (95%). Në veçanti, siç tregohet më poshtë, pesë (5) nga 186 këshillat lokal që janë subjekt i këtij studimi, udhëhiqen nga gra, gjë që paraqet një gjendje shqetësuese.

16 Intervistë ballë për ballë me Albulena Nrecaj, Drejtoreshë Ekzekutive, INPO. 07.04.2023, dhe intervistë ballë për ballë me Allen Meta, Studiues, D4D. 23.03.2023.

17 Këto të dhëna janë marrë direkt nga Departamenti i Administratës në Lipjan dhe janë një listë e përditësuar nga janari 2023.

18 Intervistë ballë për ballë me Albulena Nrecaj, Drejtoreshë Ekzekutive e INPO. 07. 04. 2023. INPO ka monitoruar themelimin e këshillave lokal dhe ka mbështetur hartimin e rregullores komunale në Ferizaj.

19 Përveç Pejës, asnjë komunë tjetër nuk na ka dërguar të dhëna të ndara sipas përkatësisë etnike; megjithatë, ne u përpoqëm të identifikojmë nga emrat e kryetarëve të këshillave lokal nëse ata i përkasin një komuniteti jo-shumicë.

Tabela 3. Numri i këshillave lokal, të dhëna të ndara sipas gjinisë dhe përkatësisë etnike

Nr	Komuna	Nr. i këshillave lokal	Gjinia e kryetarëve të këshillit lokal		Përkatësia etnike e kryetarëve të këshillave lokal	
			M	F	Shumicë	Jo shumicë
1	Pejë	30	26	4	30	0
2	Ferizaj	50	50	0	50	0
3	Vushtri	25	25	0	25	0
4	Graçanicë ²⁰	8	8	0	7	1 (shqiptar)
5	Obiliq	13	12	1	12	1 (serb)
6	Lipjan	56	55	1	55	1
7	Hani i Elezit	4	4	0	4	0
Total	7	186	180	6	177	8

Gjithashtu, bazuar në nenin 5 të Udhëzimit Administrativ të vitit 2019, përbërja e Komisionit të Kuvendit Komunal për të koordinuar procesin e zgjedhjes së Këshillave Lokal duhet të pasqyrojë përfaqësimin gjinor dhe etnik. Të dhënat tregojnë se shtatë (7) nga tetë (8) komuna janë përgjigjur -po- në anketë në pyetjen nëse përbërja e komisionit të kuvendit komunal pasqyron përfaqësimin gjinor dhe etnik. Një komunë deklaroi se partia e mëparshme në pushtet nuk kishte një komision të tillë gjithëpërfshirës, ndërkohë që aktualisht janë në proces të konsolidimit të një komisioni të ri për themelimin e këshillave lokal gjatë këtij viti.²¹ Në përgjithësi, rezultatet tregojnë se komunat themelojnë komisione kuvendore gjithëpërfshirëse (gjinore dhe etnike), përgjegjëse për koordinimin e procesit zgjedhor të këshillave lokal.

Gjithashtu, përbërja e këshillave lokale duhet të jetë përfaqësuese gjinore dhe etnike bazuar në nenin 6 të Udhëzimit Administrativ të vitit 2019. Ndërsa rregulloret komunale e specifikojnë këtë kërkesë duke

²⁰

²¹ Anketa Online me Komunën e Vitisë. Prill, 2023.

kërkuar nga secila strukturë e këshillit lokal që të përfshijë 30% gra dhe në varësi të përbërjes etnike të fshatit, vendbanimit apo zonës urbane, pakicat duhet të përfshihen në këshill nëse janë të pranishëm gjatë zgjedhjeve. Komunat janë pyetur nëse strukturat e këshillave lokal në komunën e tyre përfaqësojnë të dyja gjinitë (gratë dhe burrat), të rinjtë (femra dhe meshkuj), etnicitetet (serbë, romë, ashkali, egjiptianë, turq), grupmosha të ndryshme dhe nivele të ndryshme arsimore, por të dhënat e ofruara nuk tregojnë një model të qartë. Pak komuna janë përgjigjur se këshillat lokal përkatës nuk përfaqësojnë gjininë; njëra është përgjigjur se nuk përfaqëson vetëm rininë dhe tjetra se nuk përfaqëson përkatësinë etnike, ndërsa dy janë përgjigjur se këshillat e tyre përfshijnë gjininë, përkatësinë etnike, rininë, grupmoshat e ndryshme dhe nivelet e arsimit. Megjithatë, të dhënat në tabelën 3 tregojnë se meshkujt në 97% të rasteve janë kryetarë të këshillave lokale dhe komunat nuk kanë të dhëna të ndara sipas përkatësisë etnike apo rinore. Në disa raste, atyre u mungojnë edhe të dhënat e ndara sipas gjinisë për këshillat lokal. Kështu, kjo divergjencë tregon se përgjigjet e dhëna në anketën online janë perceptime të gabuara të zyrtarëve komunalë ose një dëshirë dhe jo realitet në terren.

Zgjedhja e këshillave lokal

Në përputhje me nenin 5 të Udhëzimit Administrativ të vitit 2019, secila komunë themelon Komisionin për koordinimin e procesit të zgjedhjes së Këshillave Lokale. Ky komision duhet të ketë shtatë (7) anëtarë, katër (4) që përfaqësojnë subjekte të ndryshme politike në kuvendin komunal, një (1) nga shoqëria civile dhe një (1) nga fshati, vendbanimi ose lagjja urbane nga vendi ku bëhet zgjedhja e Këshillit Lokal. Ky komision duhet të pasqyrojë një përfaqësim gjinor dhe etnik. Informatat e marra nga komunat përmes anketës online tregojnë se të gjitha komunat kanë themeluar një komision që pasqyron përfaqësimin gjinor dhe etnik.²²

Megjithatë, një pyetje kyçe për zgjedhjen e këshillave lokal lidhet me atë se si komuna i informon qytetarët për zgjedhjet për këshillat lokal? Kjo është thelbësore për të vlerësuar nëse procesi i informimit i kryer

22 Analiza e të dhënave të anketës online me komunat.

nga komunat është gjithëpërfshirës apo jo. Udhëzimi administrativ nuk detajon se si duhet të zhvillohet ky proces; megjithatë, rregulloret komunale listojnë kanalet e informacioneve në lidhje me zgjedhjen e këshillave lokal. Për shembull, rregullorja komunale e Pejës thotë se komisioni i informon qytetarët 15 ditë para zgjedhjeve përmes shpalljeve publike të vendosura në objektet publike dhe vendet më të shpeshta brenda territorit ku mbahen zgjedhjet për këshillin lokal, mediat lokale dhe ueb faqen zyrtare të komunës.²³ Ngjashëm me Pejën, komunat tjera që kanë vendosur këto rregullore komunale përdorin të njëjtat kanale komunikimi. Megjithatë, në fillim komunat duket se përdorin një sërë kanalesh komunikimi, pyetja që mbetet është sa gjithëpërfshirëse janë këto forma të komunikimit? Për shembull, të dhënat tregojnë se qytetarët që përdorin internetin për të printuar një formular online ose për të plotësuar një formular online nga faqet e internetit të administratës është i ulët, përkatësisht 16.4% dhe 9.1%.²⁴ Kjo sugjeron që një numër i vogël i qytetarëve po vizitojnë faqet e internetit të qeverisë, duke përfshirë faqet e internetit të komunave, gjë që tregon se këto faqe interneti nuk po arrijnë në mënyrë efektive një pjesë të madhe të popullsisë. Gjithashtu, njoftimet që janë të afishuara në muret e ndërtesave të komunave nuk janë efikase pasi ato janë të dukshme vetëm për individët që vizitojnë fizikisht ndërtesën dhe jo të gjithë vizitorët lexojnë të gjitha letrat e shfaqura në mure. Gjithashtu, vendet më të zakonshme ku mbahen zgjedhjet për këshillat lokal në zonat rurale janë zakonisht vende që vizitohen më së shumti nga burrat si dyqanet ose kafenetë; kështu, të dyshuarit e zakonshëm ndodhin në zgjedhjet e këshillit lokal.²⁵ Me sa duket, këto metoda komunale të informimit në lidhje me zgjedhjet për këshillat lokal nuk janë efektive.

23 Rregullorja Komunale Nr.01/2020 për organizimin dhe bashkëpunimin e komunës me fshatrat, vendbanimet dhe lagjet urbane në territorin e Pejës.

24 Agjencia e Statistikave të Kosovës. Anketë mbi përdorimin e teknologjisë së informacionit. 2020.

25 Intervistë ballë për ballë me Debora Peci, Menaxhere e Projektit, D+. 03. 03.2023.

Marrëdhënia e këshillave lokal me komunitetin e tyre

Si funksionojnë këshillat lokal në kontekstin e informimit, bisedës dhe dëgjimit të komunitetit që përfaqësojnë? Mediat sociale, veçanërisht Facebook-u përdoren nga këshillat lokale për të komunikuar me qytetarët e fshatit, vendbanimit ose zonës urbane të tyre. Nëpërmjet Facebook-ut ata ndajnë informacione për takimet e ardhshme apo ndonjë ngjarje kulturore/sociale që organizon këshilli lokal. Gjithashtu, këshillat lokal shpërndajnë fletëpalosje me informacione në lidhje me kohën dhe vendin e takimit. Duke pasur parasysh numrin e madh të njerëzve që përdorin Facebook-un, ky i fundit mund të konsiderohet si një mjet i përshtatshëm për të arritur komunitetin. Megjithatë, numri i njerëzve që marrin pjesë në takimet e këshillit lokal mbetet i ulët. “Interesi i njerëzve për të marrë pjesë në takime është i ulët, përveç nëse ka diçka urgjente si çështjet e energjisë elektrike apo të ujit.”²⁶ Në përgjithësi, angazhimi qytetar është në rënie në të gjithë vendin dhe nuk vërehen dallime midis zonave rurale apo urbane.²⁷

Për më tepër, analiza përshkruan dy grupe këshillash lokal, një që ka takime më të strukturuar dhe të shpeshta me qytetarët dhe një grup tjetër që komunikon me qytetarët kryesisht në raste emergjente, kryesisht kur shërbimet publike si uji, energjia elektrike apo të ngjashme janë jashtë shërbimit.

Grupi i parë i këshillave lokal mbledhet për të diskutuar çdo çështje që mund të përmirësojë mirëqenien e komunitetit të tyre dhe ia komunikon komunës, si ndërtimi i një parku në lagje, rregullimi i trotuareve dhe të ngjashme. Në thelb, në këtë grup, këshilli lokal takohet rregullisht me qytetarët e komunitetit të tij për të diskutuar problemet e tyre dhe për të mbledhur kërkesat e tyre. Një shembull i mirë i bashkëpunimit ndërmjet këshillave lokale dhe komunitetit është rasti i këshillave lokale të Pejës. “Ne jemi 6 anëtarë në këshill që përfaqësojmë 6 lagje të vogla të qytetit. Unë si kryetar këshilli organizoj një takim për lagje me anëtarin e këshillit që është përfaqësues i një lagjeje të caktuar”²⁸

26 Intervistë ballë për ballë me një Kryetar të Këshillit Lokal në Han të Elezit. 26.03.2023.

27 Diskutim në fokus grup, 25 maj 2023, Prishtinë.

28 Intervistë ballë për ballë me një Kryetar të Këshillit Lokal në Pejë. 28.03.2023.

tha kreu i një këshilli lokal në Pejë. Nisur nga kjo, ky këshill lokal organizon të paktën 6 takime në vit, gjë që i jep mundësinë këshillit lokal të jetë në çdo lagje dhe të takohet drejtpërdrejt me qytetarët për të dëgjuar shqetësimet dhe kërkesat e tyre për vendimmarrësit. “Unë ndaj informacione për takimin e ardhshëm të këshillit lokal përmes platformave të mia të mediave sociale dhe përmes posterave të vegjël nëpër lagje”²⁹ Sipas të dy kryetarëve të këtyre dy këshillave lokal në Pejë, takimet kanë një numër të madh të pjesëmarrësve dhe ato mbahen nëpër shkolla.

Nga ana tjetër, grupi i dytë i këshillave lokal është komuniteti që synon kreun e këshillit lokal për të kërkuar ndihmë në momentin që shfaqet një problem i natyrës së shërbimit publik si mungesa e energjisë elektrike. “Nëse diçka digjet, do të më thërrasin; nëse bie një shtyllë elektrike, ata nuk thërrasin policinë, por më thërrasin mua fillimisht”³⁰ tha kreu i një këshilli lokal në Ferizaj. Kështu, kur lind një problem, më kontaktojnë drejtpërdrejt dhe nuk ka nevojë të takohemi më shpesh, vazhdoi ai. Një tjetër kryetar i këshillit lokal tha “Nuk takohemi pasi njerëzit kanë detyrime të tjera, janë të zënë, shto efektin e pandemisë; kështu më telefonojnë nëse kanë probleme apo emergjenca me shërbimet publike si ndriçimi etj.”³¹ Kjo tregon se ky grup i këshillave lokal nuk mblidhet rregullisht, por komunikojnë në raste emergjente me komunitetet e tyre. Nisur nga kjo, roli i këshillit lokal si një urë lidhëse midis komunës dhe qytetarëve me synimin për të përmirësuar mirëqenien e këtyre të fundit zbatohet më mirë në grupin e parë të këshillave lokal. Nga ana tjetër, në grupin e dytë të këshillave lokal ky rol është thjesht funksional pasi komunikimi i tyre bëhet kryesisht në raste situatash më emergjente si ndërprerja e shërbimeve publike.

Bashkëpunimi i këshillave lokal me komunat

Bashkëpunimi i komunës me këshillat lokal bëhet për çështje që përfshijnë planifikimin rural dhe urban, furnizimin me ujë, rregullimin e kanalizimeve, kullimin, shëndetin publik, mbrojtjen dhe mjedisin

29 Intervistë ballë për ballë me një Kryetar të Këshillit Lokal në Pejë. 28.03.2023

30 Intervistë ballë për ballë me një Kryetar të Këshillit Lokal në Ferizaj. 26.03.2023.

31 Intervistë online me një Kryetar të Këshillit Lokal në Ferizaj. 25.03.2023

lokal, turizmin, hapësirat publike dhe varrezat, aktivitetet kulturore dhe sportive etj., bazuar në nenin 8 të Udhëzimit Administrativ të vitit 2019. Ky bashkëpunim zhvillohet në tri forma duke përfshirë (a) konsultimet midis komunës dhe këshillave lokal të paktën dy herë brenda një viti midis kryetarëve të këshillave lokal dhe kryetarit të komunës në bashkëpunim me kryesuesin e kuvendit, (b) ftesën e komunës për kryetarët e këshillave lokal për të marrë pjesë në debate publike dhe konsultime publike me qytetarët, (c) dorëzimi i kërkesës me shkrim të komunitetit nga kryetari i këshillit në zyrën e komunës. Është me rëndësi të theksohet se krerët e këshillave lokal nuk marrin asnjë trajnim për rolin e tyre, megjithëse disa prej tyre mund ta kryejnë këtë rol për herë të parë.³²

Së pari, analiza përshkruan kryesisht një grup këshillash lokal të cilët i cilësojnë marrëdhëniet e tyre me komunën si të mira, ndërsa asnjë këshill lokal nuk deklaroi se kishte marrëdhënie të dobëta me komunën. Ndonëse jo të gjithë kryetarët e këshillave lokal janë takuar me kryetarin e komunës, ata kanë arritur të takohen me ndonjë nga drejtorët apo kryesuesit e kuvendit, që sipas tyre është një kanal i mirë komunikimi për të ndarë shqetësimet e tyre të komunitetit me komunën.

Së dyti, krerët e këshillave lokal marrin ftesa përmes emailit/telefonit në lidhje me konsultimet publike apo dëgjimet buxhetore nga komuna. Përmes pjesëmarrjes në këto aktivitete ata mund të ndajnë kërkesat e tyre të komunitetit dhe më pas komuna vendos nëse mund t'i përfshijë ato në buxhet. "Po, po, gjithmonë, më ftojnë në konsultime publike dhe dëgjime buxhetore në ndërtesën e komunës apo të shkollës. Më thërrasin në telefon si kryetar i këshillit lokal", tha një kryetar i këshillit lokal në Graçanicë.³³ Ai më tej ka shpjeguar se kërkesat e tyre të komunitetit nuk merren gjithmonë parasysh dhe se varet se si kuvendi vendos ta votojë buxhetin. Në përgjithësi, të gjithë kryetarët e këshillave lokal janë shprehur se ftohen në këto konsultime nga komunat e tyre.³⁴ Megjithatë, shkalla në të cilën kërkesat e tyre merren parasysh ndryshon nga kërkesa në kërkesë dhe nga komuna në komunë.

32 Diskutim në fokus grup, 25 maj 2023, Prishtinë.

33 Intervistë online me një Kryetar të Këshillit Lokal në Graçanicë. 08.04.2023.

34 Diskutim në fokus grup, 25 maj 2023, Prishtinë.

Së treti, dorëzimi i kërkesave të komunitetit, me shkrim, nga kryetarët e këshillit lokal në komunë është një formë tjetër bashkëpunimi mes të dyjave. Megjithatë, kjo paraqet një barrë shtesë për sa i përket kohës dhe burimeve financiare të shpenzuara nga kryetarët e këshillave lokal, me rastin e vizitës në ndërtesën e komunës për të paraqitur kërkesat. Ka pasur edhe raste kur krerëve të këshillave lokal u është kërkuar të sjellin një kopje të dokumentit personal të identifikimit për të paraqitur kërkesën. “Gjatë verës kam paraqitur një kërkesë komuniteti dhe më është dashur të dal jashtë në mot të ngrohtë për të gjetur fotokopje dhe për të paguar, ndërsa zyrtari komunal nuk ka ofruar ta kryej shërbimin e fotokopjimit për mua”³⁵ tha një kryetar i këshillit lokal. Kjo tregon mungesë mirëkuptimi dhe bashkëpunim të qetë nga ana e komunës. Në anën tjetër, këshillat lokal në Pejë janë shembull i mirë i kësaj forme bashkëpunimi. Në Pejë, kryetarët e këshillave lokal nuk kanë nevojë të sjellin kopje të dokumentit të identifikimit, përkundrazi, ata pajisen me kartela zyrtare nga komuna për të lehtësuar hyrjen e tyre në objektin e komunës dhe komunikimin e tyre me stafin e komunës. Përveç kësaj, ata përdorin kartelat e identifikimit edhe kur janë në terren duke monitoruar çdo investim kapital në komunitetin e tyre dhe u drejtohen lehtësisht me pyetje njerëzve që punojnë në projekt “Unë u tregoj vetëm kartën time të identitetit që thotë se jam kryetar i këshillit lokal, njerëzve të kompanisë që punojnë në terren”³⁶ tha një kryetar i këshillit lokal në Pejë. Po ashtu, kryetarët e këshillave lokal nga Vushtria dhe Ferizaj, kanë thënë se kanë kartela identifikimi si kryetarë të këshillave lokal.³⁷

Gjithashtu, kjo analizë tregon se çështjet më të zakonshme të synuara nga këshillat lokal, në takime, konsultime publike, apo përmes kërkesave me shkrim përfshijnë furnizimin me ujë, rregullimin e kanalizimeve dhe kullimin, ndërkohë që çështjet e shëndetit publik, mbrojtjes lokale, mjedisit dhe turizmit nuk janë paraqitur. Kjo tregon se komunitetet janë më pak të shqetësuara për këtë të fundit ose përballen me çështje më urgjente si kjo e sipërpërmendur. Për sa i përket bashkëpunimit për planifikimin rural dhe urban, analiza paraqet dy grupe këshillash lokal: një grup të madh këshillash lokal që nuk kanë

35 Intervistë online me një Kryetar të Këshillit Lokal në Graçanicë. 08.04.2023.

36 Intervistë ballë për ballë me një Kryetar të Këshillit Lokal në Pejë. 28.03.2023

37 Diskutim në fokus grup, 25 maj 2023, Prishtinë.

marrë pjesë asnjëherë në asnjë komision të natyrës planifikuese apo monitoruese, lidhur me planifikimin rural dhe urban dhe grupi tjetër i këshillave lokal që janë në gjendje të marrin planin për një investim kapital, sipas kërkesës, në komunë dhe në mënyrë të rastësishme monitorojnë punën ndërtimore në terren. Grupi i fundit komunikon edhe me komunën në rast se konstaton ndonjë problem në terren, me projektin në vazhdim. Një kryetar i një këshilli lokal në Lipjan tha “Sapo të fillojë një projekt në lagjen time, shkoj në komunë dhe kërkoj planin e infrastrukturës; kështu, unë shkoj në terren dhe herë pas here monitoroj nëse ky plan po zbatohet.”³⁸ Kjo tregon se ky grup i vogël i këshillave lokal është i përfshirë në monitorimin e projekteve kapitale dhe; kështu, mund të shërbejë edhe si shembull i mirë i një grupi të auditimit social.³⁹

Kompensimi financiar i këshillave lokal

Kompensimi financiar i kryetarëve të këshillave lokal është parashikuar në Udhëzimin Administrativ të vitit 2019, neni 12 “Kompensimi i Kryetarëve të Këshillave Lokal”. Ky kompensim është i barabartë me kompensimin financiar të anëtarëve të komisioneve obligative (50 Euro për mbledhje) dhe ata mund të kompensohen për gjashtë (6) mbledhje brenda një viti. Edhe pse ky është një zhvillim pozitiv dhe mund të shërbejë si masë inkurajuese për anëtarësimin e të tjerëve në këshillat lokal, të gjithë kryetarët e këshillave lokal argumentuan se kompensimi financiar në vlerën 50 euro për mbledhje (maksimumi 300 euro në vit, për gjashtë mbledhje) nuk mbulon as shpenzimet e bëra si benzina apo telefoni. Në mbështetje të mëtejshme të argumentit të tyre, ata shpjeguan se si kryetarë të këshillave lokal duhet t’i dërgojnë personalisht komunës kërkesat e komunitetit të tyre; Kështu, të gjithë ata që jetojnë në fshat duhet të marrin makinën ose taksi për të shkuar në ndërtesën e komunës. Kjo tregon një barrë financiare për ta, e cila nuk mund të mbulohet me shumën aktuale të kompensimit financiar. Prandaj, të gjithë kryetarët e këshillave lokal të intervistuar, urban dhe

38 Intervistë online me një Kryetar të Këshillit Lokal në Lipjan. 03.04.2023.

39 Grupet e auditimit social janë grupe njerëzish në një lagje që mbledhen, në mënyrë vullnetare, për të monitoruar ndërtimin e një projekti investimi kapital në komunitetin e tyre, qoftë rrugë, shkollë, park, etj.

rural, ranë dakord dhe sugjeruan që ky kompensim financiar të rritet në të ardhmen. Një kryetar i këshillit lokal në Obiliq, po ashtu sugjeroi që anëtarët e këshillit lokal të kompensohen në vlerë prej 10 deri në 20 euro për mbledhje, pasi kjo do t'i motivonte ata të kryejnë më tej rolin e tyre; kështu, të angazhohen më shumë me komunitetin.⁴⁰

Po ashtu, të gjitha komunat, me përjashtim të Pejës dhe Hanit të Elezit, nuk janë paguar deri më tani. “Komuna nuk i ka kërkuar as të dhënat e llogarisë sonë bankare, edhe pse kemi dëgjuar se disa komuna po paguajnë kryetarët e këshillave lokale”, ka thënë kryetari i këshillit lokal në Lipjan.⁴¹ Një deklaratë të ngjashme ka dhënë edhe kryetari i këshillit lokal në Vushtri “nuk jemi paguar, nuk na janë kërkuar të dhënat e llogarisë sonë bankare, në anën tjetër unë duhet të shpenzoj paratë e mia personale për të kryer detyrën time si kryetar i këshillit lokal”.⁴² Ai vazhdoi më tej, duke shpjeguar se pasi të ketë një takim me njerëz të tjerë për të avancuar nevojat e komunitetit që përfaqëson, duhet të pagujë vetë, gjë që për të është edhe demotivuese që të tjerët të angazhohen në këshill. Megjithatë, gjatë diskutimit në fokus grup, një kryetar i këshillit lokal nga Vushtrria tha se ai paguhet nga komuna.⁴³ Nga këto informacione bëhet e ditur se në Vushtri disa kryetarë të këshillave lokale janë duke u paguar e disa të tjerë jo. Një tjetër kryetar i këshillit lokal nga Ferizaj, tha se asnjëherë nuk është paguar dhe informacionet e llogarisë së tij bankare nuk i janë kërkuar nga komuna.⁴⁴ Në përgjithësi, informacioni nga intervistat dhe diskutimet në fokus grupe është dëshmi se komunat nuk janë në përputhje me rregulloren e tyre komunale për këshillat lokal.

Për më tepër, përveç këtij kompensimi financiar për kryetarët e këshillave lokal; komunat nuk i kushtojnë asnjë fond të veçantë, në baza vjetore, për funksionimin e këshillit lokal apo për kërkesat e tyre. Për më tepër, nuk ka mekanizma që do të vendosin bazën ligjore për kompensimin në natyrë për anëtarët ose kryetarët e këshillit lokal.

40 Intervistë ballë për ballë me një Kryetar të Këshillit Lokal në Obiliq. 01 Prill, 2023.

41 Intervistë ballë për ballë me një Kryetar të Këshillit Lokal në Lipjan. 26 mars, 2023

42 Intervistë ballë për ballë me një Kryetar të Këshillit Lokal në Vushtri. 02 Prill, 2023.

43 Diskutim në fokus grup, 25 maj 2023, Prishtinë.

44 Diskutim në fokus grup, 25 maj 2023, Prishtinë.

Përfshirja e grave, të rinjve dhe grupeve të tjera të marginalizuara në këshillat lokal

Si fillim, në një studim të fundit të kryer nga një OSHC, të dhënat e ndara sipas gjinisë për kryetarët e këshillave lokal tregojnë se 740 janë burra, ndërsa vetëm 7 këshilla lokal drejtohen nga gra, ose ndryshe të përfaqësuara në përqindje, është më pak se 1%.⁴⁵ Kjo statistikë është një tregues i qartë se këshillat lokal janë mekanizma të udhëhequr vetëm nga burrat që synojnë të ndikojnë dhe të marrin pjesë në politikëbërjen lokale në lidhje me planifikimin rural dhe urban, furnizimin me ujë, rregullimin e kanalizimeve, kullimin, shëndetin publik, mbrojtjen lokale të mjedisit, turizmin, hapësirat dhe varrezat publike, aktivitetet kulturore dhe sportive; edhe pse, të gjitha këto politika publike ndikojnë ndryshe në jetën e të dy gjinive (gra dhe burra). Kështu, inputet e ofruara nëpërmjet këtyre mekanizmave nuk mund të jenë të qëndrueshme pasi ato lënë jashtë gratë të cilat potencialisht mund të kenë nevoja të ndryshme për shërbime publike specifike në krahasim me burrat.

Kjo analizë ka vëzhguar në mënyrë më të detajuar aspektin e përfshirjes gjinore, të të rinjve dhe grupeve të tjera të marginalizuara (serbë, romë, ashkali, egjiptianë dhe turq) në 7 nga 14 komunat e përzgjedhura rastësisht, të cilat kanë themeluar këshillat lokal. Të gjeturat tregojnë se vetëm në tri (3) nga shtatë (7) komuna me këshilla lokal, ka shembuj të këshillave lokal të udhëhequra nga gratë (në Pejë katër këshilla lokal, në Obiliq një këshill lokal dhe në Lipjan një këshill lokal). Infrastruktura ligjore u jep të dy gjinive (gra dhe burra), të gjitha moshave (mbi 18 vjeç) dhe të gjitha etnive (serbë, romë, ashkali, egjiptianë dhe turq) që jetojnë në vend të njëjtën të drejtë ligjore për të marrë pjesë dhe për t'u zgjedhur në këshillat lokal. Megjithatë, kjo nuk përkthehet në ushtrim të barabartë të kësaj të drejte nga të gjithë qytetarët. Cilët mund të jenë faktorët shpjegues për këtë gjendje aktuale?

Një pengesë kryesore për mungesën e pjesëmarrjes së grave dhe të rinjve në këshillat lokal lidhet me historinë e funksionimit të këshillave lokal. Përpara se këshillat lokal të futeshin në legjislacion si mekanizma të pjesëmarrjes së publikut, çdo zonë urbane apo rurale

45 Lëvizja FOL (2022). Komunat nuk respektojnë Udhëzimin Administrativ të MAPL nr.02/2019.

kishte adresën e saj, “plakun e lagjes”, që shihej si adresa kryesore në lagjen përkatëse për çdo problem që mund të përballej kushdo në atë zonë.⁴⁶ Ky person ishte edhe adresa e parë për çdo të huaj që donte të merrte informacion për ndonjë gjë në fshat. Siç nënkupton edhe emri, ky person që kryente në atë kohë detyrën e kryetarit të këshillit lokal, duhej të ishte një plak/më i moshuar në atë zonë, pasi kjo e bënte atë qytetarin me përvojën më të gjatë, mendimi i të cilit respektohej shumë nga banorët e asaj zone. “Ishte më e lehtë për një të moshuar të fitonte besimin e komunitetit të tij”⁴⁷ tha një përfaqësues i OSHC-ve. Prandaj, kjo formë e bashkëpunimit në të kaluarën ende ka një ndikim në mënyrën se si gratë dhe të rinjtë i perceptojnë këshillat lokale dhe rolin e tyre. Në ruajtjen e kësaj ideje kontribuojnë edhe anëtarët e këshillave lokal duke paragjykuar rolin e të rinjve apo grave në këto struktura. Disa mendojnë se të rinjtë nuk janë mjaft të pjekur për të kontribuar⁴⁸ ndërsa të tjerët mendojnë se puna në këshillat lokal lidhet kryesisht me infrastrukturën e cila nuk është kryesisht punë e grave.⁴⁹

Një faktor tjetër i vërejtur që kontribuon në mungesën e pjesëmarrjes së grave si kryetare ose anëtare të këshillave lokal është kultura – besimi i zakonshëm se gratë nuk janë në gjendje të udhëheqin ose të marrin vendime dhe se ato kanë punë në shtëpi për të bërë, veçanërisht në zonat rurale.⁵⁰ Kjo nënkupton se paragjykimet e njerëzve ndaj paaftësisë së grave janë një pengesë e vazhdueshme në rrugën e tyre dhe një barrë e rëndë për t’u mbajtur. Kështu, kjo automatikisht i vendos gratë në një pozitë më të pafavorshme në krahasim me burrat, kompetencat dhe njohuritë e të cilëve për të udhëhequr apo kontribuar nuk paragjykohen nga shoqëria. Një kryetare e këshillit lokal tha “Gratë nuk duan të marrin përgjegjësi shtesë pasi tashmë kanë një barrë të rëndë me çështjet familjare dhe duke qenë kryetare e këshillit duhet shpesh të shkosh në komunë për të dërguar kërkesat dhe të shkosh me makinë atje pasi nuk ka transport publik nga fshati ynë”.⁵¹ Kjo nënkupton dy çështje: mungesën e pavarësisë

46 Intervistë ballë për ballë me Flutura Hoxhën, Udhëheqëse e Divizionit për Zhvillim dhe Harmonizim të Legjislacionit në Ministrinë e Administrimit të Pushtetit Lokal. 24.03.2023

47 Intervistë ballë për ballë me Albulena Nrecaj, Drejtoreshë Ekzekutive e INPO. 07.04. 2023.

48 Intervistë ballë për ballë me një Kryetar të Këshillit Lokal në Han të Elezit. 26.03.2023.

49 Intervistë ballë për ballë me një Kryetar të Këshillit Lokal në Ferizaj. 26.03.2023.

50 Intervistë ballë për ballë me Albulena Nrecaj, Drejtoreshë Ekzekutive e INPO. 07.04.2023.

51 Intervistë ballë për ballë me një Kryetar të Këshillit Lokal në Vushtrri. 01.04.2023.

së grave dhe mungesën e transportit publik si dy probleme kryesore, të cilat gjithashtu kontribuojnë në masë të madhe në mungesën e pjesëmarrjes së grave si anëtare, rrjedhimisht si kryetare të këshillave lokal. Gjithashtu, kjo vë në dukje nevojën e digjitalizimit të kërkesave të dërguara nga këshillat lokal drejt komunave. Meqenëse, kur kryetarët e këshillave lokal paraqesin kërkesat në komunë, atyre u kërkohet t'i paraqesin ato në formë fizike, e cila kërkon kohë dhe kushton për kryetarët e këshillave lokal, veçanërisht për gratë dhe grupet e tjera të marginalizuara.

Për më tepër, mundësia e padrejtë për t'u informuar për rolin e këshillave lokal dhe kohën e zgjedhjeve kontribuon në mungesën e pjesëmarrjes së grave, të rinjve dhe grupeve të tjera të marginalizuara në strukturat e këshillit lokal. Në veçanti, informacioni nuk arrin të gjithë qytetarët, pasi "janë burrat ata që informojnë burrat dhe mobilizojnë burra të tjerë për të marrë pjesë" duke lënë jashtë ekuacionit grupet e sipërpërmendura në shoqëri.⁵² Kjo tregon se informacioni për rolin e këshillit si një mekanizëm i rëndësishëm që komunikon dhe bashkëpunon me komunën në raport me nevojat e qytetarëve, kalon në një rreth të mbyllur burra-qytetarë.

Në anën tjetër, sipas informacioneve të marra nga komunat, ata i informojnë qytetarët për zgjedhjet për këshillat lokalë përmes platformave të mediave sociale, uebfaqes së komunës dhe mediave lokale në përputhje me rregulloret komunale. Megjithatë, sipas një përfaqësuesi të OSHC, informacioni i ofruar përmes platformave të mediave sociale, që do të thotë një faqe në facebook të komunës, në lidhje me këshillat lokal është i paqartë dhe i gjatë; pra, ka nevojë për ristrukturim dhe qartësim.⁵³ Për më tepër, është e rëndësishme të theksohet se asambleistët nuk përmenden nga asnjë komunë si formë e komunikimit me qytetarët në lidhje me rolin dhe kontributin e këshillit lokal dhe zgjedhjet. Mungesa e grave, të rinjve dhe grupeve të tjera të marginalizuara në këshillat lokal nënkupton se kjo formë e informimit dhe komunikimit e aplikuar nga komunat ose nuk po arrin të gjithë qytetarët ose i mungon një strategji komunikimi e synuar për grupe të veçanta në shoqëri. Disa përfaqësues të komunave mendojnë

52 Intervistë ballë për ballë me Debora Peci, Menaxhere e Projektit, D+. 03. 03.2023.

53 Intervistë ballë për ballë me Allen Meta, Studiues, D4D. 23.03.2023

se mungesa e pjesëmarrjes së këtyre grupeve mund të argumentohet në bazë të mungesës së interesit të tyre, e cila mund të vijë për shkak të mungesës së njohurive të tyre për rolin e këshillave lokal dhe kontributin e tyre të mundshëm ose/dhe mund të mendojnë se kjo lloj pune nuk është për ta.⁵⁴ Kjo mbështetet nga një studim i OSHC i cili thotë se 68% e qytetarëve nuk kanë marrë pjesë asnjëherë në asnjë dëgjim publik buxhetor.⁵⁵ Kjo e fundit është një nga mekanizmat më të zakonshëm që praktikohet në të gjitha komunat prej vitesh, ndërkohë që më shumë se gjysma e qytetarëve nuk kanë dëgjuar kurrë; kështu, nuk kanë marrë pjesë në konsultime të tilla publike.

Një sfidë shtesë për pjesëmarrjen e grave dhe të rinjve është koha dhe vendi i papërshtatshëm i takimit.⁵⁶ Në shumicën e rasteve, mbledhjet e këshillit lokal mbahen më vonë pas punës dhe në një lokal të lagjes. Ky bëhet një problem edhe më i madh në zonat rurale ku zakonisht këto vende shërbejnë si kafene për burrat, ndërkohë që gratë ndihen të parehatshme për t'i vizituar. Gjithashtu, kufizimi në lidhje me numrin e këshillave lokal për komunë, që do të thotë se një këshill lokal tani mund të përfaqësojë tre nga më shumë fshatra, duke e bërë më të vështirë pjesëmarrjen për gratë, të rinjtë femra, grupet e margjinalizuara për shkak të mungesës së transportit ose në raste të veçanta mungesës së patentë shoferit/makinës për të shkuar në fshatin tjetër.

Për më tepër, mungesa e pjesëmarrjes së grave, të rinjve (femra dhe meshkuj) dhe grupeve të tjera të margjinalizuara (serbe, romë, ashkali, egjiptianë dhe turq) po ashtu shihet si mungesë interesi dhe vullneti nga grupet e lartpërmendura për të marrë pjesë dhe për t'u zgjedhur. Kryetarja e një këshilli lokal në Lipjan tha se “çdo grua apo çdo qytetar i ri ka nevojë për vullnet dhe pasion për të marrë pjesë pasi udhëheqja e një këshilli lokal kërkon përkushtim”.⁵⁷ Mbështetja e familjarëve, veçanërisht për gratë që duan të marrin pjesë, është një tjetër arsye e rëndësishme e theksuar gjatë diskutimeve me drejtuesit e këshillave

54 Anketa online me komunën e Obiliqit, Mars, 2023.

55 Demokraci për zhvillim D4D. (2023). “Pjesëmarrja e qytetarëve në vendimarrjen lokale” Analiza e Politikave. Në dispozicion në <https://d4d-ks.org/punimet/perfshirja-e-qytetareve-ne-vendimarrje-ne-nivel-lokal/>

56 Kjo nuk është mbledhje zgjedhore e këshillit lokal, por mbledhje e rregullt e këshillit lokal.

57 Intervistë ballë për ballë me një Kryetar të Këshillit Lokal në Lipjan. 26.03.2023.

lokal.⁵⁸ Në lidhje me pjesëmarrjen e grupeve të marginalizuara, u theksua se situata politike është një faktor i rëndësishëm për (mungesën) e pjesëmarrjes në mbledhjet e këshillit lokal. “Anëtarët e komuniteteve pakicë janë të mirëpritur, ne në fshatin tonë kemi marrëdhënie shumë të mira dhe nuk mund të mendoj për ndonjë pengesë, është thjesht mungesa e vullnetit të tyre për t’u angazhuar apo problemet e tyre sociale dhe ekonomike”, tha një kryetar i këshillit lokal.⁵⁹ Ky opinion u mbështet gjithashtu gjatë të dy diskutimeve të fokus grupeve në lidhje me pjesëmarrjen e grupeve të marginalizuara në këshillat lokal.⁶⁰ Këto opinione argumentojnë se pjesëmarrja në këshillin lokal varet kryesisht nga një grua, një (femër/mashkull) e/i re/ri ose një qytetar i marginalizuar.

Për më tepër, një argument tjetër i theksuar direkt ose indirekt në diskutimet me të gjithë aktorët është interesi i ulët i njerëzve për të marrë pjesë në bashkë-krijimin e politikave publike ose monitorimin e këtyre politikave, pavarësisht nga gjinia, etnia apo mosha e tyre. Kjo mund të argumentohet mbi bazën e besimit të humbur në institucionet apo kushtet e këqija socio-ekonomike të qytetarëve. Megjithatë, ky nuk është një fenomen i pranishëm vetëm në Kosovë, por, për shembull, pjesëmarrja e ulët e të rinjve në jetën publike në mbarë botën njihet si një sfidë madhore e demokracisë pjesëmarrëse.⁶¹ Siç u shpreh një nga kryetarët e këshillave lokal “nuk është e lehtë të angazhosh njerëz, ata nuk kanë interes dhe kanë problemet e tyre ekonomike”.⁶² Kjo tregon se njerëzit ose kanë humbur besimin se angazhimi i tyre do të ndryshojë diçka në praktikë ose nuk e kuptojnë rëndësinë e qytetarisë aktive. Me sa duket, mungesa e besimit se diçka do të ndryshojë në politikëbërjen lokale është e ngulitur në perceptimin se këshillat lokal janë të lidhur politikisht; pra, ndikimi i tyre i ulët.

58 Intervistë ballë për ballë me një Kryetar të Këshillit Lokal në Obiliq. 01.04.2023.

59 Intervistë ballë për ballë me një Kryetar të Këshillit Lokal në Han të Elezit. 26.03. 2023.

60 Diskutimi në fokus grup I dhe II. 24 dhe 25 maj 2023, Prishtinë.

61 UNDP (2022). Niveli i ulët i pjesëmarrjes së të rinjve në jetën publike është një sfidë për të gjithë shoqërinë. Në dispozicion në <https://www.undp.org/montenegro/press-releases/low-level-youth-participation-public-life-challenge-whole-society>

62 Intervistë online me një Kryetar të Këshillit Lokal në Ferizaj. 25.03. 2023.

Sfida të tjera

Ky seksion nxjerr në pah dy gjetje që ndikojnë drejtpërdrejt në aspektin e përfshirjes së këshillave lokal dhe dimensionin e analizës.

Mungesa e gjuhës së ndjeshme gjinore në Udhëzimin Administrativ 2019

Udhëzimit Administrativ 2019 i mungon një gjuhë e ndjeshme gjinore. Për shembull, fjala “kryetar” përdoret katër (4) herë duke iu referuar kryetarit të këshillave apo kuvendit lokal; pra, duke e bërë të padukshme gjininë femërore apo kryetaren. Nga ana tjetër, një nga sfidat kryesore të zbatimit të këtij udhëzimi është mungesa e pjesëmarrjes së grave në këshillat lokal, ndërkohë që gjuha e përdorur mund t’i dekurajojë gratë për t’u angazhuar dhe për t’u zgjedhur.

Mungesa e formatit të hapur të të dhënave

Të dhënat e marra nga komunat, në shumicën e rasteve përfshijnë vetëm mbiemrin, numrin e telefonit dhe fshatin, vendbanimin apo zonat urbane që përfaqësojnë, ndërsa informacionet si përkatësia etnike, mosha apo niveli i arsimimit nuk janë përfshirë. Është vetëm komuna e Pejës që përfshin të dhëna të ndara gjinore dhe etnike për këshillat lokale; kështu, dallohet në krahasim me komunat e tjera. Për më tepër, të dhënat nuk ruhen në një format të hapur, por ruhen në një format word ose skanohen në një dosje pdf, i cili është sfidues dhe kërkon kohë për qëllime kërkimore/analitike.

Rekomandime për politika

Ky raport vlerëson aspektin e funksionimit dhe përfshirjes (gjinore, etnike dhe grupe të marginalizuara) në 14 komuna të zgjedhura rastësisht në Kosovë, duke përfshirë Gjilanin, Mitrovicën, Pejën, Ferizajin dhe Prishtinën, Mamushën, Graçanicën, Vushtrrinë, Lipjanin, Vitinë, Istogun, Fushë Kosovën, Obiliqin, dhe Hanin e Elezit. Në veçanti, kjo analizë shqyrton a) funksionalitetin dhe organizimin e këshillave lokal, b) bashkëpunimin e këshillave lokal me komunat, c) kompensimin financiar të këshillave lokal, d) aspektet gjinore dhe të përfshirjes sociale në këshillat lokal dhe e) të tjera. Kështu, duke marrë parasysh gjetjet e bazuara në prova, kjo analizë ofron gjithashtu një grup të rekomandimeve për politika për të përmirësuar sfidat ekzistuese të identifikuar në lidhje me funksionimin dhe aspektin e përfshirjes së këshillave lokal. Këto rekomandime politikash synojnë kryesisht 14 komunat që janë objekt i kësaj analize; megjithatë, duke marrë parasysh ngjashmëritë me funksionimin e komunave të tjera, ato mund të aplikohen në të gjitha komunat, me modifikime të lehta.

Gjetjet kryesore të bazuara në dëshmi të kësaj analize përfshijnë si më poshtë:

Funksionalitetin dhe organizimin e këshillave lokal:

Dy komuna nuk kanë respektuar Udhëzimin Administrativ 2019 për rregulloret e këshillit lokal. Shtatë komuna nuk i kanë konsoliduar këshillat e tyre lokal dhe pesë prej tyre do të fillojnë procesin e zgjedhjeve për këshillat lokal në vitin 2023. Dy nga shtatë komuna me këshilla lokal të konsoliduar kanë tejkaluar numrin maksimal të këshillave lokal të lejuar për komunë. Për më tepër, ekziston një çekuilibër gjinor në mesin e kryetarëve të këshillave lokal subjekt i këtij studimi, ku shumica (97%) janë meshkuj.

Së fundi, ekziston edhe një mospërputhje e të dhënave ndërmjet MAPL dhe komunave sa i përket numrit të komunave me këshilla të konsoliduar lokal, me të dhënat e MAPL që janë të vjetruara.

Bashkëpunimi i këshillave lokal me komunat:

Këshillat lokal përballen me sfida në bashkëpunimin e tyre me komunat. Për shembull, gjatë paraqitjes së kërkesave në komunë, atyre u kërkohet t'i paraqesin ato në formë fizike, gjë që kërkon kohë dhe është e kushtueshme për kryetarët e këshillave lokal. Po ashtu, këshillat lokal, përveç këshillave lokal të Pejës, Ferizajt dhe Vushtrisë, nuk kanë kartela të identifikimit që do t'u mundësonin hyrjen dhe komunikimin më të lehtë me komunën. Për më tepër, anëtarëve të këshillit lokal nuk u ofrohen trajnime nga komuna për rolet dhe kontributet e tyre të mundshme, edhe pse shumë prej tyre shërbejnë në këto pozita për herë të parë. Së fundi, shumica e kryetarëve të këshillave lokal nuk kanë marrë pjesë në monitorimin e investimeve kapitale urbane apo rurale pasi nuk janë të informuar për këto procese.

Kompensimi financiar i këshillave lokal:

Shumica e komunave nuk arrijnë të përmbushin detyrimin e tyre ligjor për t'u paguar kryetarëve të këshillave lokal një shumë të barabartë me anëtarët e komisioneve komunale të detyrueshme. Për më tepër, disa këshilla lokal nuk janë të sigurt se për sa mbledhje duhet të paguhen dhe cilat mbledhje kualifikohen për pagesë. Së fundi, kompensimi aktual financiar që u jepet kryetarëve të këshillave lokal është i pamjaftueshëm dhe nuk mbulon shpenzimet bazë siç janë faturat e benzinës dhe telefonit; pra, ata janë të pakënaqur me shumën aktuale të kompensimit të parashikuar.

Aspektet e përfshirjes gjinore dhe sociale në këshillat lokal:

Funksioni tradicional dhe historik i këshillave lokal, të cilët drejtoheshin nga burra të moshuar në fshat, ka ndikuar në perceptimet e grave dhe të rinjve lidhur me atë se kush duhet ta udhëheqë këshillin dhe si duhet të funksionojë. Kjo, së bashku me besimin se gratë nuk janë të afta për të marrë vendime dhe kanë detyra shtëpiake, veçanërisht në zonat rurale, kontribuon në mungesën e pjesëmarrjes së grave në këshillat lokal. Për më tepër, mungesa e informacionit për rolin e këshillave lokal dhe kohën e zgjedhjeve çon gjithashtu në nënpërfaqësimin e grave, të rinjve dhe grupeve të tjera të marginalizuara. Sidomos, situata politike në vend ndikon në pjesëmarrjen e grupeve të marginalizuara, veçanërisht të komunitetit serb jo-shumicë. Së fundi, mungesa e interesit personal, vullnetit për t'u përkushtuar dhe mungesa e mbështetjes familjare gjithashtu kontribuon në mungesën e përfaqësimit të grave, të rinjve dhe grupeve të tjera të marginalizuara në këshillat lokal. Njerëzit mund të mos i shohin përfitimet e pjesëmarrjes ose mund të mos kenë mbështetjen e duhur për ta bërë këtë.

Të tjera:

Shumica e komunave nuk kanë formate të hapura të të dhënave dhe nuk ofrojnë të dhëna të ndara për përkatësinë etnike, moshën dhe gjininë. Format i të dhënave në lidhje me përbërjen e këshillave lokal gjithashtu ndryshon ndërmjet komunave. Për më tepër, Udhëzimi Administrativ i vitit 2019 nuk përdor gjuhë të ndjeshme ndaj gjinisë e cila mund të ketë ndikim negativ në pjesëmarrjen e grave në strukturat e këshillit lokal. Për shembull, termat si "kryetar i një këshilli lokal" nuk përfshijnë femrat.

Pas diskutimit të gjetjeve kryesore, pjesa e mëposhtme ofron një sërë rekomandimesh për politikën që synojnë përmirësimin e funksionimit të këshillave lokal, përfshirjen e grave, të rinjve dhe grupeve të tjera të marginalizuara në strukturat e këshillit lokal, bashkëpunimin e këshillave lokal me komunat dhe komunitetin e tyre, ndër të tjera, si më poshtë:

Funksionimi dhe organizimi i këshillave lokal

- Pjesëmarrja e kryetarëve të këshillave lokal dhe anëtarëve të tyre mund të luajë një rol të rëndësishëm në monitorimin e investimeve kapitale në zonat urbane dhe rurale. Gjithashtu, komunat duhet të përdorin strukturat e këshillit lokal për të vepruar si grupe të auditimit social duke i informuar paraprakisht për investime kapitale specifike në komunitetin e tyre dhe rolin e tyre në monitorimin e këtyre investimeve.
- Komunat duhet t'i japin prioritet miratimit të rregulloreve komunale për funksionimin e këshillave lokal, pasuar nga themelimi i këshillave lokal. Kjo do të forcojë politikëbërjen lokale gjithëpërfshirëse, e cila është thelbësore për konsolidimin e demokracisë lokale.
- Këshillat lokal duhet të mbajnë takime të rregullta me komunitetin që përfaqësojnë dhe sugjerohet që të mbledhen të paktën gjashtë herë në vit.
- Bashkëpunimi i komunave me OSHC-të është i rëndësishëm për të zhvilluar fushata informuese që janë më gjithëpërfshirëse në lidhje me rolin e këshillave lokal dhe kohën e zgjedhjeve për këshillat lokal.
- Komunat duhet të përdorin gjuhë të qartë dhe të kuptueshme në platformat e tyre të rrjeteve sociale dhe faqet e internetit të mediave lokale për të arritur një audiencë më të gjerë në lidhje me zgjedhjet e këshillit lokal. Duke qenë se gratë, të rinjtë dhe grupet e tjera të marginalizuara janë të nënperfaqësuar në strukturat e këshillit lokal, komunat duhet të fokusohen në këto grupe. Prandaj, ata duhet të pranojnë ndihmë për krijimin e fushatave specifike informuese që synojnë këto grupe.

Bashkëpunimi i këshillave lokal me komunat

- Kryetarëve të këshillit lokal duhet t'u jepet mundësia për të paraqitur kërkesat e komunitetit përmes emailit, përmes mjeteve fizike, të cilat do të thjeshtonin procesin dhe do të lejonin komunikimin të ndodhë në çdo kohë. Për më tepër, kjo do të zvogëlonte kostot, veçanërisht për ata në zonat rurale të cilët duhet të udhëtojnë drejt ndërtesës së komunës.
- Pasi të zgjedhen kryetarët e rinj të këshillave lokal, aktiviteti i parë i komunës duhet të jetë informimi i tyre për Rregulloren komunale për funksionimin e këshillave lokal, rolin e këshillave lokal, komunikimin dhe bashkëpunimin e tyre me komunën, formularin e pagesës dhe dokumentet e nevojshme në lidhje me të. Nisur nga kjo, të gjithë kryetarët e këshillave lokal do të kenë informacionin e nevojshëm për të kryer rolin e tyre dhe për të bashkëpunuar në mënyrë efektive me komunën.
- Komunat duhet të lehtësojnë hyrjen në këshillin lokal dhe bashkëpunimin me stafin e komunës duke i pajisur çdo kryetar të këshillit lokal me një kartelë identifikimi që tregon se ata janë kryesues të një këshilli të caktuar lokal. Komuna e Pejës është treguar shembull i mirë në këtë drejtim duke i pajisur të gjithë kryetarët e këshillave lokal me kartelë identifikimi.

Kompensimi financiar i këshillave lokal

- Komunat duhet të respektojnë nenin 12 të udhëzimit dhe të kompensojnë financiarisht të gjithë kryetarët e këshillave lokal.
- Ministria e Financave në bashkëpunim me MAPL-në duhet të shqyrtojë mundësitë për rritjen e shumës së kompensimit financiar për kryetarët e këshillave lokal. Kjo mund të shërbejë edhe si një faktor motivues për grupet e tjera të shoqërisë për t'iu bashkuar këtyre strukturave.

Aspektet e përfshirjes gjinore dhe sociale

- Mendësia kulturore për pjesëmarrjen në këshillat lokal dhe këshillat drejtues lokal nuk mund të adresohet përmes ndonjë ndryshimi të politikave. Ky kontekst ka nevojë për trajnim dhe analizë të synuar të sjelljes dhe rritje të vetëdijes ndaj grave, të rinjve (femra dhe meshkuj) dhe grupeve të marginalizuara (serbe, romë, ashkali, egjiptianë dhe turq) për rëndësinë dhe rolin e pjesëmarrjes në këshillat lokal. Këto aktivitete duhet të jenë të karakterit informues dhe të zhvillohen në mënyrë të vazhdueshme gjatë gjithë vitit.
- OShC-të mund të kenë ndikim të rëndësishëm në rritjen e ndërgjegjësimit për rëndësinë dhe domosdoshmërinë e pjesëmarrjes në këshillat lokal. Kjo për shkak se ata kanë krijuar rrjete dhe kryejnë aktivitete brenda komuniteteve, duke i lejuar ata të kontaktojnë dhe të lidhen lehtësisht me njerëzit; pra, inkurajoni njerëzit të marrin pjesë në këshillat lokal.

Rekomandime të tjera për politikat

- Udhëzimi Administrativ 2019 duhet të rishikohet për të hequr të gjitha termat që e bëjnë të padukshme njërën gjini; dhe, në këtë mënyrë të përfshijë një gjuhë të ndjeshme ndaj gjinisë përgjatë gjithë tekstit.
- Komunitat duhet të mbështeten për të krijuar formate të hapura të të dhënave dhe të dhëna të ndara sipas gjinisë, etnisë dhe moshës për këshillat lokal. Kjo mbështetje duhet të pasohet nga trajnimi i stafit të komunës se si të mirëmbahet kjo formë e të dhënave; pra, përditësojeni atë.
- Antarët e Kuvendit kanë një rol të rëndësishëm në vendosjen e komunikimit ndërmjet qytetarëve dhe komunës. Përmes punës në terren ata mund të jenë më aktivë gjatë kohës së zgjedhjeve të këshillit lokal dhe të informojnë qytetarët për rolin dhe rëndësinë e pjesëmarrjes në këshillat lokal. Në veçanti, ata duhet të synojnë gratë, të rinjtë dhe grupet e tjera të marginalizuara në shoqëri.

SHTOJCA I – Pyetjet e intervistës me Kryetarët e Këshillave Lokal

Roli i këshillave lokal

1. Në çfarë mase mendoni se këshillat lokal luajnë rolin e një mekanizmi të demokracisë lokale duke siguruar që shërbimet të ofrohen më afër të gjithë qytetarëve të komunës? Në veçanti, roli i këshillit në të cilin jeni pjesë/drejtoni po luan brenda këtij konteksti?

Funksionimi dhe organizimi

2. Si funksionon këshilli juaj lokal (sa shpesh takoheni, ku, kush mban shënime)?
3. A jeni duke u paguar dhe si mendoni për tarifat e parapara me rregulloren komunale? Sipas këndvështrimit tuaj, a ka ndonjë gjë që duhet ndryshuar?

Aspektet e përfshirjes gjinore dhe sociale

4. Cila është përbërja etnike dhe gjinore e këshillit tuaj dhe pse është kështu?
5. Në përgjithësi, të dhënat tregojnë se pothuajse të gjitha këshillat lokal drejtohen nga burrat (740 nga burrat dhe 7 nga gratë), pse mendoni se është kështu (listoni tri deri në pesë arsye)?
6. Cili është niveli arsimor dhe mosha e anëtarëve të këshillit lokal ku jeni pjesë/drejtoni? Pse mendoni se është kështu?

7. A mendoni se gratë kanë të njëjtat mundësi për të marrë pjesë në këshillat lokal dhe në kryesimin e këshillave lokal? Pse dhe si, ju lutem shpjegoni?
8. A mendoni se pjesëmarrja (aktuale) e grave dhe grupeve të tjera të marginalizuara (rom, ashkali, serb, egjiptian dhe boshnjak) është po domethënëse sa pjesëmarrja e burrave në këshillat lokal? Pse dhe si, ju lutem shpjegoni?
9. Cilat janë sfidat më të mëdha sa i përket pjesëmarrjes së grave dhe grupeve të tjera të marginalizuara (të rinjtë, vajzat dhe djemtë, dhe romë, ashkali, serb, egjiptian dhe boshnjak) në këshillat lokal?
10. A mendoni se kultura mund të jetë një pengesë për pjesëmarrjen e grave në këshillat lokal? Nëse po, si mund/ duhet të adresohet?
11. Si mendoni se mund të nxiten më shumë gra dhe grupe të tjera të marginalizuara (romë, ashkali, serbë, egjiptianë dhe boshnjakë), në veçanti të rinjtë (vajza dhe djem), për të marrë pjesë në mënyrë domethënëse në këshillat lokal?

Bashkëpunimi me komunën

12. Si do t'i përshkruanit marrëdhëniet e këshillit tuaj me komunën?
13. Cila është marrëveshja juaj për bashkëpunim me komunën?
14. Në çfarë mase mendoni se kërkesat tuaja merren parasysh nga komuna?
15. Si realizohet financimi i aktiviteteve tuaja? Mund të na tregoni shembuj nga ky vit apo viti i kaluar?
16. Çfarë duhet të ndryshohet në këtë komunikim mes këshillave lokal dhe komunave (më shumë takime, konsideratë më serioze,...)?

SHTOJCA II – Pyetjet e intervistës me MAPL-në

1. Si shkoi procesi i hartimit të Udhëzimit të ri Administrativ 2019?
2. Pse disa komuna ende nuk e kanë miratuar rregulloren komunale dhe pse disa ende nuk i kanë konsoliduar këshillat e tyre lokal?
3. Si e shihni rolin e këshillave lokal dhe marrëdhëniet e tyre me komunat?
4. Cilat janë sfidat më të mëdha sa i përket pjesëmarrjes së grave në këshillat lokal?
5. Cilat janë sfidat më të mëdha sa i përket pjesëmarrjes së grupeve të marginalizuara (romë, ashkali, serb, egjiptian dhe boshnjak) në këshillat lokal?
6. Cilat janë sfidat më të mëdha sa i përket pjesëmarrjes së të rinjve (femra dhe meshkuj) në këshillat lokal?
7. A keni ndonjë rekomandim në lidhje me funksionalitetin dhe gjithëpërfshirjen e këshillave lokal?

SHTOJCA III – Pyetjet e intervistës me përfaqësues të OSHC-ve

1. Can you tell us about the work of your organization in regards to local council?
2. Cilat janë tri sfidat më të mëdha me të cilat përballen këshillat lokal për sa i përket funksionimit?
3. A mendoni se këshillat lokal kontaktojnë komunitetin e tyre?
4. Si e shihni bashkëpunimin e këshillit lokal me komunat?
5. Cilat janë sfidat më të mëdha në lidhje me pjesëmarrjen e grave në këshillat lokal?
6. Cilat janë sfidat më të mëdha sa i përket pjesëmarrjes së grupeve të marginalizuara (romë, ashkali, serb, egjiptian dhe boshnjak) në këshillat lokal?
7. Cilat janë sfidat më të mëdha sa i përket pjesëmarrjes së të rinjve (femra dhe meshkuj) në këshillat lokal?
8. Si e shihni rolin e OSHC-ve në monitorimin e këshillave lokal?
9. A keni ndonjë rekomandim në lidhje me funksionalitetin dhe gjithëpërfshirjen e këshillave lokal?

SHTOJCA IV – Pyetjet e anketës online me komunat

1. A e ka hartuar dhe publikuar online komuna - rregulloren komunale për organizimin dhe funksionimin e këshillave lokal, e cila duhet të jetë në përputhje me udhëzimin administrativ (2019) në fuqi?

- ☐ E ka hartuar
- ☐ E ka hartuar dhe publikuar
- ☐ Jo

2. Deri në çfarë mase mendoni se këshillat lokal promovojnë mirëqenien sociale, ekonomike dhe kulturore të komuniteteve, si dhe promovojnë vendimmarrjen demokratike lokale?

Ju lutem komentoni këtu.

3. A pasqyron përbërja e këshillave lokal këto në vijim (zgjidhni të gjitha ato që zbatohen)?

- ☐ Përfshirje gjinore (gra dhe burra)
- ☐ Përfshirje të të rinjve (vajza dhe djem)
- ☐ Përfshirje të përkatësisë etnike (rom, ashkali, serb, egjiptian dhe boshnjak)
- ☐ Nivele të ndryshme arsimimi
- ☐ Nivele të ndryshme moshe
- ☐ Asnjërën

4. Ju lutem shkruani dhe elaboroni, nëse është e mundur, tri arsye për mungesën e përfshirjes gjinore (gratë dhe burra), të të rinjëve (vajza dhe djem) dhe grupeve të tjera të cenueshme (romë, ashkali, serbë, egjiptianë dhe boshnjakë) në këshillat lokal?

Ju lutem komentoni këtu.

5. A mendoni se gratë dhe të rinjtë (vajza dhe djem) kanë të njëjtat mundësi (jo ligjore) për të marrë pjesë në mënyrë domethënëse në këshillat lokal?

- ☐ Po
- ☐ Jo
- ☐ Nëse jo, pse

6. Çfarë duhet të ndryshohet për të siguruar pjesëmarrje më të madhe të grave dhe të rinjve (vajza dhe djem) në këshillat lokal?

Ju lutem komentoni këtu.

7. A pasqyron komisioni i themeluar nga Kuvendi i Komunës përfaqësim gjinor dhe etnik? (neni 5 i udhëzimit administrativ nr.02/2019 për organizimin, funksionimin dhe bashkëpunimin e komunave me fshatrat, vendbanimet dhe lagjet urbane)

- ☐ Po
- ☐ Jo
- ☐ Nëse jo, pse? Ju lutem identifikoni problemet?

8. Si i kontaktoni njerëzit kur zhvillohen zgjedhjet për këshillat lokal?

Ju lutemi elaboroni (për shembull përmes publikimit të thirrjes në uebfaqe të komunës, etj.)

9. A organizoni ndonjë lloj fushate informuese për të informuar qytetarët për rëndësinë e pjesëmarrjes në këshillat lokal?

☐ Jo

☐ Po

☐ Nëse po, ju lutem shpjegoni se si.

10. Sa shpesh takohen komuna me këshillat lokal gjatë një viti dhe ku dhe si adresohen kërkesat e tyre nga komuna?

Ju lutem komentoni këtu.

Co-funded by
the European Union

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

Sweden
Sverige

Norwegian Embassy
Pristina